

Journal of
Buddhist Innovation Review

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมผ่านการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6

ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรีเขต 3 เชียงพุทธบูรณาการ

A BUDDHIST INTEGRATED MODEL FOR THE CULTIVATION OF MORALITY THROUGH LEARNING BUDDHISM
TO PRIMARY SCHOOL STUDENTS OF GRADE 6 UNDER THE SUPERVISION OF THE SUPHAN BURI PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3”

Research Articles

บทความวิจัย

มารยาท คงเมือง Marayat kongmuang

พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Ph.D. Student Department of Buddhist Studies Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya

University

E-mail.varkcy9178@gmail.com.

Article history:

Received: February 4, 2024 / Revised: March 24, 2024

Accepted: April 4, 2024 / Available Online: April 8, 2024

บทคัดย่อ

ดุษฎีนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อดังนี้ 1. เพื่อศึกษาแนวคิด หลักโครงสร้างการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ใช้บูรณาการในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และ(3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมผ่านการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรีเขต 3. เชียงพุทธบูรณาการ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 34 คน/รูป วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ข้อเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า หลักโครงสร้างที่ใช้ในการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา มีการวางแผนการสอนโดยมีแผนจัดการเรียนรู้ เตรียมการสอนตามวัตถุประสงค์ มีการนำเข้าสู่บทเรียน กำหนดและวิธีสอนเหมาะสมกับเนื้อหากับตัวผู้เรียนโดยใช้กระบวนการแบบ Active learning สื่อที่ใช้จูงใจให้นักเรียนต้องการเรียนรู้ มีการวัดผลประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ และสรุปผลการเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาพระพุทธศาสนาที่ดีขึ้น สำหรับหลักพุทธธรรมที่ใช้บูรณาการในการจัดการเรียนการสอนวิชา

พระพุทธศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรม คือ หลักบุญกิริยาวัตถุ 3 รูปแบบของการปลูกฝังคุณธรรม คือการใช้วิธีการจัดกิจกรรม ได้แก่ การเข้าค่ายคุณธรรม นั่งสมาธิ จิตอาสา ฯลฯ เป็นต้น องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยนี้คือ โมเดล HOPE DIAGRAM คือ การปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา ดังนี้ 1) H= Helpfulness คือ การปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาด้วยทานมัย 2) O= Orderliness การปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาด้วยศีลมัย 3) P= Peaceful การปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาด้วยภาวนามัย 4) E=Equilibrium การปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาด้วยบุญกิริยาวัตถุ 3 สู่ความสมดุล (ทางสายกลาง)

คำสำคัญ: การปลูกฝังคุณธรรม; นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6; พุทธบูรณาการ

Abstract

In this dissertation, three objectives were purposely made: (1) to study the concepts and management structural principles on the teaching and learning of Buddhism to cultivate morality to primary school students of grade 6, (2) to study the principles of Buddhadhammas that are integrated in managing on the teaching and learning of Buddhism in order to cultivate morality to primary school students of grade 6, and (3) to propose a Buddhist integrated model for cultivating morality through learning Buddhism of primary school students of grade 6 under the supervision of the Suphan Buri Primary Educational Service Area Office 3. This research employed the qualitative research methodology done by studying related documents and research including in-depth interviews with 34 scholars and Buddhist monks and content analysis of data was made through the descriptive analysis.

The research results were considerably found that the management structural principles used in learning and teaching Buddhism involve outlining the course where learning and teaching preparation could be provided as per the given objectives in which the introduction to the course and proper teaching method accorded with its contents and learners are done in line with the process of Active learning approach. Here, media used to motivate students to learn and the effective measurement and evaluation are needed in order to sum up the effectiveness of learning results indicating the outcome gained from learning Buddhism moving to the better level. As far as the principles of Buddhadhamma being integrated with the management of learning and teaching Buddhism for cultivating certain virtues are concerned, they are of three kinds of grounds for accomplishment merit (*Puññakiriyā-Vatthu*). In this research, the model named 'HOPE DIAGRAM' was applied to the cultivation of morality to primary school students of grade 6 as follows: 1) H= means Helpfulness referring to the cultivation of morality to primary school students of grade 6 through *Dānamaya*, 2) O means orderliness referring to the cultivation of morality to primary school students of grade 6 through *Sīlamaya*, 3) P means peaceful referring to the cultivation of morality to primary school students of grade 6 through *Bhāvanāmaya*, and 4) E means equilibrium referring to the cultivation of morality to primary school students of grade 6 through three kinds of *Puññakiriyā-Vatthu* whereby the middle path could be gradually actualized accordingly.

Keywords: Cultivating morality; primary school students of grade 6; Buddhist integrated

บทนำ

การศึกษาถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคน กระบวนการจัดการศึกษามีความสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ซึ่งกระบวนการจัดการศึกษาที่ดี ช่วยหล่อหลอมให้ผู้เรียนมีความสมบูรณ์พร้อมด้วยความรู้คุณธรรมจริยธรรม และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของเป็นหลักสูตรการศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการแก้ปัญหาสังคมและการพัฒนาประเทศจึงควรมีการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนของประเทศ อันจะช่วยให้เกิดการพัฒนาจิตใจ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปในทางที่เหมาะสม ซึ่งจะก่อให้เกิดสันติสุขในสังคมได้อย่างแท้จริง การเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ควรปลูกฝังให้เกิดกับนักเรียนในทุกช่วงวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับประถมศึกษา เพราะเป็นวัยเริ่มต้นการศึกษาและเรียนรู้สิ่งต่างๆ หากได้เรียนรู้สิ่งดีงามตั้งแต่แรกเริ่ม ย่อมส่งผลให้นักเรียนเป็นคนดีต่อไป

การปลูกฝังคุณธรรมในสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความสุข สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ จึงควรพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ควบคู่คุณธรรม ตั้งแต่เยาว์วัยเพื่อเป็นการสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ดีแก่นักเรียน ปัญหาจริยธรรมของเด็กและเยาวชนได้เกิดปัญหามากขึ้นเกิดจากพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนระเบียบวินัยของโรงเรียน ไม่เคารพสิทธิผู้อื่น มีอารมณ์รุนแรง ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ สอนยาก ขาดสมาธิ เปื่อหน่ายต่อการเรียน การเลี้ยงดูของพ่อแม่ก็เป็นปัจจัยหนึ่ง แต่หากได้รับการอบรมปลูกฝังคุณธรรมในสถานศึกษา ก็ย่อมส่งผลให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ดี ครูจึงมีหน้าที่ดูแลนักเรียนตลอดจนช่วยแก้ไขปัญหา และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กนักเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ปลูกฝังเข้าไปในตัวนักเรียนให้เกิดเป็นนิสัยและแทรกซึมเข้าไปภายในจิตใจของนักเรียน โดยบูรณาการผ่านการเรียนการสอนและสอดแทรกคุณธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา จึงมีความเหมาะสมเป็นวิชาที่ฝึกการสร้างลักษณะนิสัยที่ดีอันเป็นการฝึกปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ สามารถพัฒนาตนเองโดยปลูกฝังคุณธรรมผ่านการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยการนำมาบูรณาการในการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแก้ปัญหานักเรียนในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง แต่ศีลธรรมลดลง จึงควรปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียนด้วยการสร้างหลักความดีผ่านการจัดการเรียนการสอน คุณธรรมที่นำมาสร้างหลักความดีคือ บุญกิริยาวัตถุ 3 มีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการปลูกฝังคุณธรรมผ่านการวิชาพระพุทธศาสนาด้วยการใช้กิจกรรมการเรียนการสอน นี้จะสามารถช่วยขัดเกลาให้นักเรียนให้เป็นคนดีมีความสุขด้วย โดยการนำหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ได้แก่ ทานมัย ศีลมัย ภวานามัย ในการขับเคลื่อนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญโดยวิธีการสอนแบบ Active Learning ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์เน้นการฝึกปฏิบัติตลอดจนเกิดเป็น ลักษณะนิสัย ที่ดีเกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนบูรณาการในรายวิชาพระพุทธศาสนา โดยเริ่มจากโรงเรียนวัดดอนไร่และโรงเรียนในสหวิทยาเขตสามชุก จำนวน 14 โรงเรียน

ด้วยหลักการที่กล่าวมาผู้วิจัยมีความสนใจที่จะส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนด้วยหลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ 3 โดยศึกษารูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมผ่านการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสหวิทยาเขตสามชุก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

สุพรรณบุรี เขต 3 เชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนเพื่อให้ให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่สะท้อนคุณลักษณะอันพึงประสงค์และเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนถึงระดับที่สามารถเป็นลักษณะนิสัยที่ดีได้โดยบูรณาการเชิงพุทธบูรณาการผ่านการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อย่างยั่งยืนเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด หลักโครงสร้างการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ใช้บูรณาการในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมผ่านการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เชิงพุทธบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ จากคัมภีร์พระไตรปิฎก และอรรถกถา ภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อให้ทราบถึงหลักในพุทธธรรมสำหรับการปลูกฝังคุณธรรมของเด็กนักเรียนตามที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้เป็นหลักฐานปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ บทความ และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องและมีประเด็นย่อยในการวิเคราะห์เกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ หลักการ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาเด็กระดับประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาข้อมูลภาคสนามใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกจากคำถามแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการเห็นชอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผ่านการตรวจสอบอนุมัติจากผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลัก การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 4 กลุ่มนี้ รวมเป็นจำนวน 34 คน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 3.1 กลุ่มที่ 1 นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 10 คน
- 3.2 กลุ่มที่ 2 ครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 10 คน
- 3.3 กลุ่มที่ 3 ผู้อำนวยการสถานศึกษากลุ่มสหวิทยาเขตสามชุก จำนวน 10 คน
- 3.4 กลุ่มที่ 4 ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน โดยแบ่งเป็นทางด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3 คน และนักวิชาการการศึกษาาระดับประถมศึกษาจำนวน 1 คน

ขั้นตอนที่ 4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบคำถามสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

4.1 ส่งหนังสือพร้อมเอกสารขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์แก่ผู้ทรงคุณวุฒิหรือนักวิชาการ สรุปรอบแนวความคิดรูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมผ่านการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับ ประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เชียงพุทธบูรณาการ และอธิบายสาระสำคัญเพื่อการวิจัยแก่ผู้ทรงคุณวุฒิหรือนักวิชาการ

4.2 นัดเวลาขอสัมภาษณ์ต่อผู้ทรงคุณวุฒิหรือนักวิชาการ เพื่อขอทราบแนวทางในการปลูกฝัง คุณธรรมผ่านการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เชียงพุทธบูรณาการ

4.3 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวันและเวลาที่กำหนด แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มา วิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุป

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลประมวลผล วิเคราะห์และสังเคราะห์ ข้อมูลที่ได้ศึกษาจาก เอกสารและการลงภาคสนามเพื่อการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยมีวิธีการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและ บันทึกลงเป็นข้อความจากนั้นนำข้อความจากการสัมภาษณ์ จัดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็น ประมวลผล สังเคราะห์ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้ศึกษาจากเอกสารและภาคสนามตามวัตถุประสงค์ของ การวิจัยและนำเสนอในลำดับต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ นำเสนอผลการวิจัยโดยทำการสรุปเนื้อหาเขียน บรรยายเชิงวิเคราะห์ เพิ่มเติมข้อเสนอแนะทั้งในด้านเนื้อหาและประเด็นในการทำวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลด้านเอกสารและการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 34 รูป/คน เพื่อให้ได้ข้อมูลรูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมผ่านการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับประถมศึกษา ปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เชียงพุทธบูรณาการ ผู้วิจัยได้ สรุปผล ดังนี้

1.แนวคิดหลักการโครงสร้างจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาปลูกฝังคุณธรรมแก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6

หลักโครงสร้างที่ดีในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรมีการวางแผนการสอนโดยมีแผน จัดการเรียนรู้ และเตรียมการสอนตามวัตถุประสงค์ มีการนำเข้าสู่บทเรียน กำหนดและวิธีสอนเหมาะสมกับ เนื้อหาและตัวผู้เรียนโดยใช้กระบวนการแบบ Active learning สื่อที่ใช้จูงใจให้นักเรียนต้องการเรียนรู้ มีวัดผล ประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ และสรุปผลการเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาพระพุทธศาสนา ที่ดีขึ้น (ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านสระ, สัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม 2566) เพราะวิชาพระพุทธศาสนาเป็น บ่อเกิดแห่งจริยธรรมศีลธรรมและคุณธรรมและทำให้สังคมเว้นจากการเบียดเบียนกันเอาเปรียบกัน สอนให้ เอื้อเพื่อเอื้อแผ่มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกันเป็นเหตุให้สังคมมีความสงบ เพราะเป็นหลักสูตรที่ช่วยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรม

จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีหลักธรรมในการดำเนินชีวิต รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ และสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างสันติ (กลไกการเสริมสร้างวินัยนักเรียนในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการมีจิตอาสา เสียสละ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น, 2562, หน้า 50-56) โดยมีการสร้างเสริมให้นักเรียน รู้และเข้าใจหลักธรรมทางศาสนา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ ให้ เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ วิธีการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่สำคัญ โรงเรียนควรเร่งให้ความสำคัญและจัดกิจกรรมฟื้นฟูธรรมให้กลับมาสู่เยาวชนไทยโดยเร็ว (ครูโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย, การสัมภาษณ์, วันที่ 11 กรกฎาคม 2566) ทั้งนี้เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม โลกออนไลน์และปัญหาเยาวชน ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ทำความรู้ความเข้าใจในโครงสร้างการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนามาใช้จริงในการดำรงชีวิตประจำวันใช้ชีวิตประจำวันตลอดจนการเรียน

2. สรุปหลักพุทธธรรมที่ใช้บูรณาการในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6

ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมโดยใช้หลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ที่ใช้ในการบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 คือหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 เหมาะสมกับหลักธรรมเพราะมีแนวทางปฏิบัติตามหลักธรรมกับคุณธรรมที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตจริงได้ เพราะมี ทานมัย สีลมัย ภาวนามัยเป็นหลักธรรมที่เข้าใจได้ง่าย เป็นหลักธรรมแห่งการทำ ความดี ด้วยการทำความดีการรู้จักแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่นการทำบุญด้วยการประพฤติดี และการอบรมจิตใจของตนเองให้มีความสุข และเป็นเรื่องการฝึกในด้านพฤติกรรม ในการประยุกต์หลักการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมด้วยหลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ 3 มองที่การมีวินัยเป็นฐาน ของการพัฒนาชีวิต การรู้จักจัดระเบียบ ความเป็นอยู่ วิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม (รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองบัวทอง, สัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม 2566) โดยใช้หลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ 3 เราจะใช้วิธีการเน้นการแก้ปัญหาใน ระยะยาวโดยการปลูกสร้างจิตสำนึกในระยะยาว หลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ 3 ถือเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมกับการ ปลูกฝังคุณธรรม เพราะหลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ หลักธรรมที่ว่าด้วยการทำความดี 3 ประการที่ผู้เรียน สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ด้วยการสร้าง คุณธรรมและเจตคติ เน้นไปที่กระบวนการเรียนรู้แบบสถานการณ์จริงในลักษณะของการบูรณาการ ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีสมาธิ มีความมุ่งมั่นในการเรียน

3. รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมผ่านการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เชียงพุทธบูรณาการ

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการประยุกต์รูปแบบหลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในวิชาพระพุทธศาสนา เรามองที่การมีวินัยเป็นฐาน ของการพัฒนาชีวิต การรู้จักจัดระเบียบ ความเป็นอยู่ กิจกรรม กิจการ และสิ่งแวดล้อม ให้เอื้อโอกาส แก่การพัฒนาชีวิต และมีพฤติกรรมที่ถูกต้องด้วยการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข กับเพื่อนมนุษย์ อย่างเกื้อกูล ไม่เบียดเบียนกันโดยเอาหลักนี้มาปรับใช้กับนักเรียนในแง่ของกิจกรรม และการเรียนการสอน (ครูโรงเรียนวัดเนินมหาเศรษฐี, การสัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม 2566) การปลูกฝัง ผ่านทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาควรมีการใช้วิธีการจัดกิจกรรม เช่น การเข้าค่ายธรรมะ การนั่งสมาธิ

และการเข้าร่วมโครงการจิตอาสา โดยมีวิธีการในการพูดและเชิญวิทยากรเข้ามาร่วมกิจกรรม เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีความดี รู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และเป็นการเน้นคุณธรรมจริยธรรมด้วยไปในตัว (นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6, การสัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม 2566) หลักสำคัญคือตัวครูเองจะต้องมีความเมตตา เข้าใจในตัวนักเรียน มีการผ่อนหนักผ่อนเบาไม่ใช้ความรุนแรงตัดสินกับเด็ก และรู้จักการผ่อนคลายในการสอน ไม่เคร่งเครียดมากเกินไป ทำตนเองให้อยู่ในสายกลาง การทำงานทุกอย่างจึงจะมีประสิทธิภาพ และตัวครูต้องหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพราะจะได้้นำสิ่งใหม่ ๆ มาสอนได้และเป็นการพัฒนาตนเองไปในตัวด้วย (ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองผักนาก, การสัมภาษณ์, วันที่ 6 กรกฎาคม 2566) เช่น ครูที่มีความเสียสละ ครูที่มีน้ำใจงาม ครูที่มีความเกรงใจ ครูที่มีความยุติธรรม ครูที่รักเด็กและรักเพื่อนมนุษย์ ครูที่มีความเห็นอกเห็นใจลูกศิษย์ และครูที่มีมารยาทที่งดงามถือว่าเป็นครูที่มีคุณธรรม **องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย**

รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมผ่านการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เชิงพุทธบูรณาการ โดยการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนา คือหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 มาบูรณาการเพื่อเป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรม

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่: ที่มาของภาพโดยผู้วิจัย

ภาพที่ 2 ทฤษฎีมาสโลว์: ที่มาของภาพโดยผู้วิจัย

รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมผ่านการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรีเขต 3 เชียงพุทธบูรณาการ ผู้วิจัยสรุปประโยชน์ที่ได้รับจาก HOPE DIAGRAM ดังนี้

1) การปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา ด้วยทานมัย

สภาพปัญหาในปัจจุบัน ได้พบสภาพของสังคม มีการขาดความรับผิดชอบ ในด้านความเห็นแก่ตัว ไร้น้ำใจ ไม่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสริมสร้างด้วยหลักของทานมัยร่วมกับหลักแนวคิดจิตอาสา ให้รู้จักมีเมตตาต่อกัน แนวคิดตามแนวทางหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ เพื่อสนับสนุนให้เกิดเป็น แนวทาง H= Helpfulness คือ การปลูกฝังคุณธรรมนักเรียน ให้มีเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของการช่วยเหลือเกื้อกูล มีการนำความรู้ทางเทคโนโลยีมาบูรณาการ สอนให้รู้จักในหลักเมตตา และการประพฤติตนตามหลักศาสนา ให้รู้จักแบ่งปันแก่ผู้อื่นเพื่อสร้างสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งก่อให้เกิดผลคือ ทำให้คนในสังคมไทยยุคปัจจุบันรู้จักการให้ธรรมะเป็นทานกันมากขึ้น ได้แก่ การให้คำสั่งสอนคำแนะนำรวมถึงกำลังใจที่ดี ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในสถานการณ์ปัจจุบันที่ต้อง ดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางสภาพปัญหาหลายด้าน นอกจากนี้ยังทำให้เข้าถึงการทำทานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านทางออนไลน์ได้มากขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องเดินทางไปในที่ต่าง ๆ มีการแบ่งปันและการทำทานกระจายเป็นวงกว้างขึ้นในสังคม เป็นวิธีการที่จะช่วยแก้ปัญหาพฤติกรรมของเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา เช่น การหวงของ การแย่งของรัก การเอาแต่ใจ คิดถึงแต่ความต้องการของตนเอง ไม่สนใจความรู้สึกของผู้อื่น ให้มีเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของการช่วยเหลือเกื้อกูล มีการนำความรู้ทางเทคโนโลยีมาบูรณาการ สอนให้รู้จักในหลักเมตตา และการประพฤติตนตามหลักศาสนา ให้รู้จักแบ่งปันแก่ผู้อื่นเพื่อสร้างสัมพันธ์ที่ดี

เด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา เป็นวัยที่ควรฝึกการแบ่งปัน การมีน้ำใจ โดยไม่คิดหวังผลตอบแทน จากผู้อื่น เป็นพื้นฐานของ ทาน ซึ่งหากฝึกได้เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจนติดเป็นนิสัยจะผลในการเป็นผู้ให้ทาน คือ การให้ทานเป็นการช่วยขัดเกลาความเห็นแก่ตัวความคับแค้น ความตระหนี่ถี่เหนียวและความตึงเครียดในวัตถุ นอกจากนี้สิ่งของที่เรแบ่งปันออกไปก็จะเป็นประโยชน์กับเพื่อนหรือผู้คนรอบตัว

2) การปลูกฝังคุณธรรมของเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาด้วยลีลามัย

สำหรับสภาพปัญหาการขาดความรับผิดชอบในด้านความไว้ระเบียบวินัยและแบบแผน จึงมีความ จำเป็นต้องเสริมสร้างด้วย หลักของศีล มาการบูรณาการใช้ร่วมกับหลักแนวคิดจิตอาสา ตามแนวทางหลักของ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎี ลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ เพื่อสนับสนุนให้เกิดเป็นแนวทาง O= Orderliness คือ การฝึกให้เป็นผู้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ผู้รู้จักตนเอง เรียนรู้บทบาทและสถานะของตน เพื่อให้ตระหนักว่าตนคือส่วนหนึ่งของสังคม และประพฤติ ตามกฎระเบียบของสังคม ฝึกสื่อสารด้วยความสุภาพ รู้จักขวนขวายหาความรู้เพิ่มในส่วนที่ตนเองบกพร่อง และเรียนรู้ในศักยภาพของตนเพื่อพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ ซึ่งจะส่งผลให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย คนในสังคมต่างก็รู้จักให้ความสำคัญต่อส่วนรวม เคารพซึ่งกัน และกัน และอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง ไม่เบียดเบียนกันสามารถพัฒนาชีวิตของตนเองให้ได้สมบูรณ์ได้ ตามสถานะของตน

นักเรียนระดับประถมศึกษา เป็นวัยที่ควรฝึกการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยการอยู่ในกฎ กติกา มีระเบียบ มีวินัยในตนเอง การมีความเกรงอกเกรงใจผู้อื่นไม่เบียดเบียนผู้อื่น มุ่งที่จะทำความดีเพื่อเพื่อแผ้วแผ้วผู้อื่นเป็นการหล่อเลี้ยงบ่มเพาะให้เกิดพฤติกรรมที่ดีงาม

3) การปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาด้วยภาวมัย

สภาพปัญหาการขาดความรับผิดชอบในด้านความใจร้อน ขาดสติ ไม่รู้จักยับยั้งชั่งใจเสริมสร้าง ด้วย หลักของภาวนา มาบูรณาการใช้ร่วมกับหลักแนวคิดจิตอาสา แนวคิดหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ เพื่อมาสนับสนุนให้เกิดเป็นแนวทาง P= Peaceful คือ สอนให้รู้จัก สงบ สว่าง เงียบ เกิดสมาธิ เข้าใจในหลักการและเหตุผล รู้จักคิดวิเคราะห์ที่มาที่ไป รู้จักความเสมอภาคเป็นกลาง และเรียนรู้ที่จะเข้าใจตนเองตามสภาพที่แท้จริง ซึ่งส่งผลให้เกิด การรู้จักใช้เหตุและผลคิดวิเคราะห์ได้ดี มีความ เข้าใจปัญหา และให้ความร่วมมือแก้ไข มีการใช้เหตุผลในการตัดสินใจ และสามารถพัฒนาชีวิตของตนเองให้ได้ดี

เด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาเป็นวัยที่ควรได้รับการฝึกภาวนา เพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญา ทำให้ จิตใจสงบ มีจิตจดจ่อกับการเรียนรู้ได้ดี ไม่มีเรื่องเศร้าหมอง มีความใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา มีสติรู้ตัว สามารถแยกแยะ พฤติกรรมดีงามและพฤติกรรมที่ไม่ดีได้ ย่อมทำให้เป็นผู้มีปัญญาสามารถดำเนินชีวิตอยู่ด้วยพฤติกรรมที่ดีงาม

4) การปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยบุญกิริยาวัตถุ 3 สู่ความ สมดุล(ทางสายกลาง)(E=Equilibrium)

ซึ่งการจะฝึกประพฤติกรรมปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรม สามารถทำได้โดยการบำเพ็ญบุญ กิริยาวัตถุทั้ง 3 ประการเป็นบาทฐาน อันจะนำไปสู่เป้าหมายเพื่อให้สังคมสงบสุขเป็นประโยชน์ท่าน และเพื่อ เป้าหมาย เพื่อให้ตนเองได้เข้าถึงที่สุดแห่งธรรมอันเป็นประโยชน์ตนโดยครบถ้วนทุกฝ่ายทุกประการ ในส่วนการ ปฏิบัติตามแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมของเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาด้วยหลักของบุญกิริยาวัตถุ 3 ย่อม

ก่อให้เกิดผลคือ ทำให้เกิดความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่แบ่งปัน อยู่ด้วยความมีระเบียบ วินัย ไม่เบียดเบียนกัน รู้จักใช้หลักของเหตุและผลคิดวิเคราะห์ ทำให้มีจิตใจที่สงบเยือกเย็น อันนำไปสู่เป็น **E=Equilibrium** คือ ความสมดุลซึ่งเป็นทางสายกลางหรือมรรคมืดองค์ 8 เป็นผู้ที่สัมมาทิฐิปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ตั้งใจพัฒนาชีวิตของตนเองให้สมบูรณ์ อันจะส่งผลให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมต่อไป

โดยคำว่า **HOPE** ที่แปลว่าความหวัง ในทางสากลหรือที่ปรากฏทางพระพุทธศาสนา ก็คือ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีหลักฐานแนวคิดเรื่อง “ความหวัง” ปรากฏอยู่อย่างชัดเจนโดยคำศัพท์ที่หมายถึงความหวังในภาษาบาลีคือคำว่า “อาสา” ดังประโยคในภาษาบาลีว่า “อาสา วุจฺจติ ตณฺหา” แปลว่า “ตัณหา พระพุทธเจ้าตรัสว่า ‘ความหวัง (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; เล่ม 24 ข้อ 71 หน้า 156-158)

อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมผ่านการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เชียงพุทธบูรณาการ”ผู้วิจัยอภิปรายได้ดังนี้

1. แนวคิดโครงสร้างการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ในทางการศึกษาเมืองมองโดยภาพรวม วิชาพระพุทธศาสนาจัดเป็นวิชาสำหรับการเรียนรู้โดยสถานะหลัก คือ ในฐานะที่เป็นระบบจริยธรรมสำหรับประชากรส่วนใหญ่หรือเป็นแหล่งคำสอนของประชากรแทบทั้งหมดของประเทศ ทั้งในด้านวัตรธรรมและในด้านนามธรรม ซึ่งมีอิทธิพลครอบคลุมมากที่สุดอย่างหนึ่งในวิถีชีวิตของสังคม เป็นมาตรฐานการดำเนินชีวิต สำหรับผู้นับถือและเป็นสภาพการแวดล้อมอันกว้างใหญ่ทางสังคมสำหรับผู้ที่ได้นับถือ สำหรับเหตุผลที่คนไทยต้องเรียนรู้พระพุทธศาสนา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2541, หน้า 3-4) หลักโครงสร้างที่ดีในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรมีการวางแผนการสอนโดยมีแผนจัดการเรียนรู้ และเตรียมการสอนตามวัตถุประสงค์ มีการนำเข้าสู่บทเรียน กำหนดและวิธีสอนเหมาะสมกับเนื้อหาและตัวผู้เรียน สื่อที่ใช้จึงใจให้นักเรียนต้องการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการแบบ Active learning มีการวัดผลประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ และสรุปผลการเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาพระพุทธศาสนาที่ดีขึ้น เพราะวิชาพระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดแห่งจริยธรรมศีลธรรมและคุณธรรมและทำให้สังคมเว้นจากการเบียดเบียนกันเอาเปรียบกัน สอนให้เอื้อเพื่อเผื่อแผ่มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกันเป็นเหตุให้สังคมมีความสงบ เพราะเป็นหลักสูตรที่ช่วยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กนักเรียนที่ดีขึ้น เพราะวิชาพระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดแห่งจริยธรรมศีลธรรมและคุณธรรมและทำให้สังคมเว้นจากการเบียดเบียนกันเอาเปรียบกัน สอนให้เอื้อเพื่อเผื่อแผ่มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกันเป็นเหตุให้สังคมมีความสงบ เพราะเป็นหลักสูตรที่ช่วยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ให้แก่นักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรมจริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีหลักธรรมในการดำเนินชีวิต รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ และสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างสันติสุข โดยมีการสร้างเสริมให้นักเรียน รู้และเข้าใจหลักธรรมทางศาสนา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ วิธีการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่สำคัญโรงเรียนควรเร่งให้ความสำคัญและจัดกิจกรรมฟื้นฟูธรรมให้กลับมาสู่เยาวชนไทยโดยเร็ว ทั้งนี้เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม โลกออนไลน์และปัญหาเยาวชน ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ควรส่งเสริมให้

นักเรียนได้ทำความเข้าใจความเข้าใจในโครงสร้างการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่ใช้จริงในการดำรงชีวิตประจำวันใช้ชีวิตประจำวันตลอดจนการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรวัดน์ สุขไสย, ศิริประภา พฤทธิกุล, และปริญญา ทองสอน ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้เกมตามแนวการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ผลการวิจัย พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน ที่ได้รับการสอนโดยใช้เกมตามแนวการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนโดยใช้เกมตามแนวการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ ร้อยละ 70 เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมตามแนวการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ที่ผู้วิจัยออกแบบมาเพื่อให้สอดคล้องกับการทำงานของสมองที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูต้องสอนย้ำหรือทบทวนด้วยการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย พร้อมทั้งสอดแทรกเกมลงไปในกิจกรรม เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดความสนุกสนานและรู้สึกผ่อนคลาย ส่งผลให้นักเรียนเกิดความสามารถในการเรียนรู้ได้สูงสุดตามศักยภาพของสมองได้อย่างเต็มที่ โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมตามแนวการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานนั้น ประกอบไปด้วยทั้งหมด 5 ขั้นตอน โดยในขั้นตอนแรก คือ ขั้นอุ่นเครื่อง ครูชี้แจงขั้นตอนการทำกิจกรรมและเตรียมความพร้อมก่อนเรียนโดยการบริหารสมอง ขั้นที่สอง ขั้นเรียนรู้ นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติสืบค้นหาข้อมูลด้วยตนเอง

สรุปเป็นองค์ความรู้ พร้อมทั้งครูได้สอดแทรกเกม เพื่อเป็นการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ขั้นที่สาม ขั้นฝึก ครูได้เตรียมใบงานที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เรียนเพื่อให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและเชื่อมโยงความรู้ ขั้นที่สี่ ขั้นสรุป นักเรียนสรุปความคิดรวบยอดที่ผ่านการเล่นเกมและการทำใบงานมาแล้ว ซึ่งครูสามารถตรวจสอบความรู้ของผู้เรียนได้ในขั้นตอนนี้และการจัดกิจกรรมโดยใช้เกมจะช่วยให้นักเรียนจดจำได้ดี และส่งเสริมให้นักเรียนร่วมมือกันเรียนรู้ได้อย่างสูงสุดและขั้นสุดท้าย ขั้นนำไปใช้ ครูนำเสนอสถานการณ์ใหม่ที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์เกิด เพื่อให้นักเรียนได้ประยุกต์ข้อมูลเดิมจากที่เรียนมาใช้กับสถานการณ์ใหม่ จึงจะทำให้ นักเรียนมีการถ่ายโอนความรู้เดิมไปสู่ความรู้ใหม่ได้ จากขั้นตอนที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่านักเรียนได้ใช้สมองได้อย่างเต็มที่ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล เนื่องจากการทำให้นักเรียนสนใจ เกิดการเรียนรู้และเข้าใจจนนำไปสู่การนำความรู้ไปประยุกต์ต่อไป

2. หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 คือ หลักบุญกิริยาวัตถุ 3 เหมาะสมกับหลักธรรมเพราะมีแนวทางปฏิบัติตามหลักธรรมกับคุณธรรมที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตจริงได้ เพราะมี ทาน มัย สิลมัย ภาวนามัยเป็นหลักธรรมที่เข้าใจได้ง่าย เป็นหลักธรรมแห่งการทำความดี ด้วยการทำความดีการรู้จักแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่นการทำบุญด้วยการประพฤติดี และการอบรมจิตใจของตนเองให้มีความสุข และเป็นเรื่องการฝึกในด้านพฤติกรรม ในการประยุกต์หลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้วยหลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ 3 มองที่การมีวินัยเป็นฐาน ของการพัฒนาชีวิต การรู้จักจัดระเบียบ ความเป็นอยู่ วิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม โดยใช้หลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ 3 เราจะใช้วิธีการเน้นการแก้ปัญหาในระยะยาวโดยการปลูกสร้างจิตสำนึกในระยะยาว เพราะหลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ หลักธรรมที่ว่าด้วยการทำความดี 3 ประการที่

ผู้เรียนสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ด้วยการสร้างคุณธรรมและเจตคติ เน้นไปที่กระบวนการเรียนรู้แบบสถานการณ์จริงในลักษณะของการบูรณาการ ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีสมาธิ มีความมุ่งมั่นในการเรียน โดยนำหลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ 3 มาประยุกต์ใช้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลักษณะวัต ปาละรัตน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการใช้หลักศาสนธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาตน:กรณีศึกษา นักศึกษาที่ เข้าเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเบื้องต้น มหาวิทยาลัยรามคำแหง” จากการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า “บุญกิริยาวัตถุ” เป็นหลักธรรมที่ นักศึกษาทุกคนในกลุ่มปฏิบัตินั้นเห็นว่าเป็นสิ่งที่ตนสามารถปฏิบัติได้และ เคยชินจนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน และเมื่อปฏิบัติแล้วก็ทำให้มีการพัฒนาตนทั้งทางกาย ทางจิตทำให้ คุณภาพชีวิตดีขึ้น โดยนักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าการพัฒนาที่เกิดขึ้นทั้งด้านพฤติกรรม ลักษณะนิสัย ความคิด จิตใจ นั้นเป็นการพัฒนาในระดับมาก ขณะที่ รองลงมาเห็นว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด และมี เพียงส่วนน้อยและส่วนน้อยที่สุดที่เห็นว่าเป็นการพัฒนาในระดับปานกลาง และในระดับน้อย ตามลำดับ และ หากจะพิจารณาถึงคุณธรรมพึงประสงค์ 4 ประการ ของ “คนไทย 4.0” ที่ต้องการ เสริมสร้างและพัฒนา ก็พบว่าหลัก “บุญกิริยาวัตถุ”สามารถตอบ โจทย์นี้ได้ โดย “ศีล” อันเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อการ ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่นนั้นช่วยพัฒนาความ เป็นผู้มีระเบียบวินัยในการดำรงชีวิตอยู่ในกรอบของกฎหมายและ ศีลธรรม และพัฒนาความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น ในขณะที่ “ทาน” การให้เสียสละ แบ่งปัน ก็ช่วยในการ พัฒนาคุณธรรม 2 ประการ คือ ความพอประมาณหรือความพอเพียงและการมีจิต สาธารณะ และท้ายสุด “ภาวนา” ก็ เป็นการพัฒนาจิตและคุณสมบัติของจิตทั้ง 3 ด้านคือ คุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาวะของจิต พร้อม ๆ กับการ พัฒนา “ปัญญา” ให้มีความเข้าใจธรรมชาติที่แท้จริง ของชีวิตและสรรพสิ่ง ซึ่งจะทำให้สามารถปฏิบัติต่อสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องและดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ทุกข์

3. รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมผ่านการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เชิงพุทธบูรณาการ ใช้การประยุกต์รูปแบบหลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในวิชาพระพุทธศาสนา เรามองที่การมีวินัยเป็นฐาน ของการพัฒนาชีวิต การรู้จักจัดระเบียบ ความเป็นอยู่ กิจกรรม กิจการ และสิ่งแวดล้อม ให้เอื้อโอกาส แก่การพัฒนาชีวิต และมีพฤติกรรมที่ถูกต้องด้วยการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข กับเพื่อนมนุษย์ อย่างเกื้อกูล ไม่เบียดเบียนกันโดยเอาหลักนี้มาปรับใช้กับนักเรียนในแง่ของกิจกรรม และการเรียนการสอน การปลูกฝังผ่านทาง การเรียนวิชาพระพุทธศาสนาควรมีการใช้วิธีการจัดกิจกรรม เช่น การเข้าค่ายธรรมะ การนั่งสมาธิ และการเข้าร่วมโครงการจิตอาสา โดยมีวิธีการในการพูดและเชิญวิทยากรเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีความดี รู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และเป็นการเน้นคุณธรรมจริยธรรมด้วยไปในตัว หลักสำคัญคือตัวครูเองจะต้องมีความเมตตา เข้าใจในตัวนักเรียน มีการผ่อนหนักผ่อนเบาไม่ใช้ความรุนแรงตัดสินกับเด็ก และรู้จักการผ่อนคลายในการสอน ไม่เคร่งเครียดมากเกินไป ทำตนเองให้อยู่ในสายกลาง การทำงานทุกอย่างจึงจะมีประสิทธิภาพ และตัวครูต้องหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพราะจะได้สิ่งใหม่ ๆ มาสอนได้และเป็น การพัฒนาตนเองไปในตัวด้วย เช่น ครูที่มีความเสียสละ ครูที่มีน้ำใจงาม ครูที่มีความเกรงใจ ครูที่มีความ

ยุติธรรม ครูที่รักเด็กและรักเพื่อนมนุษย์ ครูที่มีความเห็นอกเห็นใจลูกศิษย์ และครูที่มีมารยาทที่งดงามถือว่าเป็นครูที่มีคุณธรรม

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมผ่านการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรีเขต 3 จังหวัดสุพรรณบุรี” จากที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดและนำไปสู่การนำเสนอแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นทางเลือกหนึ่งที่มีความเป็นไปได้ในการนำผลการศึกษาวิจัยนี้ไปใช้ต่อไป

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

โรงเรียนควรกำหนดแนวทางการการปลูกฝังคุณธรรม โดยมีการกำหนดรูปแบบและแนวการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน ดังนี้

1) เพื่อส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรม โดยมีเป้าหมายหลัก คือการพัฒนาที่มีวินัยเป็นฐาน ของการพัฒนาชีวิต การรู้จักจัดระเบียบ ความเป็นอยู่ โดยใช้หลักธรรมจะใช้วิธีการเน้นการแก้ปัญหาในระยะยาวโดยการปลูกสร้างจิตสำนึกในระยะยาว

2) ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันกำหนดรูปแบบกิจกรรมหรือแนวทาง ที่เหมาะสมกับการการปลูกฝังคุณธรรม เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมกับการพัฒนาด้านคุณธรรมของนักเรียน

3) ควรมีการเน้นหลักการการปลูกฝังคุณธรรมของผู้บริหาร ครูและนักเรียนตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมวันสำคัญของศาสนา หรือวันพระในแต่ละเดือน และให้ความสำคัญสอดคล้องกับเหตุการณ์ยุคปัจจุบัน และสามารถทำให้ครูและนักเรียนได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2541). *ทางสายอิสรภาพของการศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *การวิจัยและพัฒนาารูปแบบกลไกการเสริมสร้างวินัยนักเรียนในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการมีจิตอาสาเสียสละ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

วารสาร:

จิรวรรณ สุขไสย, ศิริประภา พุทธิกุล, และปริญญา ทองสอน.(กรกฎาคม – กันยายน 2564). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 23 (3); 99-100.

ลักษณะวัต ปาละรัตน์. (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563). การใช้หลักศาสนธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาตน: กรณีศึกษานักศึกษาที่เข้าเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเบื้องต้น มหาวิทยาลัยรามคำแหง. *วารสารวิจัยรามคำแหง มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 23(2); 33-43.

สัมภาษณ์:

ฉันทนา สุณิช. ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองสังข์ทอง. (สัมภาษณ์ วันที่ 5 กรกฎาคม 2566)

ทิตาภร เพ็ชรวงษ์. ครูโรงเรียนวัดเนินมหาเชษฐ. (สัมภาษณ์ วันที่ 5 กรกฎาคม 2566)

ฉนวนวรรณ ศกุนตนาค. รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองบัวทอง. (สัมภาษณ์วันที่ 5 กรกฎาคม 2566)

พิศสมัย วงษา. ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านสระ. (สัมภาษณ์ วันที่5 กรกฎาคม 2566)

วิจิตร เศรษฐสุข. ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองผักนาก. (สัมภาษณ์ วันที่6 กรกฎาคม 2566)

อัญชิสา เขยจันทร์, นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองบัวทอง. (สัมภาษณ์วันที่ 5 กรกฎาคม 2566)

สนอง ยาจิตร. ครูโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย จ.ลพบุรี. (สัมภาษณ์ วันที่11 กรกฎาคม 2566)

Reference :

Book :

Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (1998). *The Path to Freedom for Thai Education*. Bangkok: Buddhathamma Foundation.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka Mahachulalongkornrajavidyalaya*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House.

Office of the Secretariat of the Council of Education, Ministry of Education. (2019). *Research and Development of a Model for Strengthening Student Discipline in Basic Education Institutions: Focusing on Volunteerism, Selflessness, and Empathy*. Bangkok: Printed by Prikwan Graphic Co., Ltd.

Journal:

Jirawat Sukhsai Siraprapa Pruttikul and Prinya Thongson. (July-September 2021). Development of academic achievement and attitudes toward learning Buddhist studies for secondary school students in grade 2. *Naresuan University Journal of Educational Studies*. 23(3); 99-100.

Laksanawat Palarat. (July–December 2023). The Application of Buddhist Religious Principles for Self-Development: A Case Study of Students Enrolled in Introductory Buddhism Course at Ramkhamhaeng University. *Ramkhamhaeng Research Journal Humanities and Social Sciences*. 23(2); 33-43.

Interview:

Chanthana Sunith, Director of Wat Nong Sang Thong School (Interviewed 5 July 2023).

Titaporn Phetwong, Teacher at Wat Noen Maha Chet School, (Interviewed 5 July 2023)

Thanawan Sakuntanak, Acting Director of Ban Nong Bua Thong School (Interviewed 5 July 2023)

Pissamai Wongsas, Director of Wat Ban Sara School. (Interviewed 5 July 2023)

Vichit Sethasuk, Director of Wat Nong Phak Nak School (Interviewed 6 July 2023).

Anchisa Cheychan, a sixth-grade student at Ban Nong Bua Thong School. (Interviewed 5 July 2023)